

Jan Głównka

Portret Stanisława Staszica w medalierstwie : na marginesie wystawy "Dzieło Stanisława Staszica"

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 17, 229-241

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN GLÓWKA

PORTRET STANISŁAWA STASZICA W MEDALIERSTWIE. NA MARGINESIE WYSTAWY „DZIEŁO STANISŁAWA STASZICA”

Medalierstwo polskie XIX wieku, zdeterminowane podobnie jak pozostałe sfery działalności kulturalnej i artystycznej zrywami wolnościowymi i represjami popowstaniowymi, przechodziło kryzys utrzymujący je w ramach rzemiosła. Należy jednak stwierdzić, że niewątpliwym osiągnięciem medalierów, wykonujących swoje dzieła na różnym poziomie artystycznym, było przekazywanie społeczeństwu wartości patriotycznych, ilustrowanie dziejów narodowych, pokazywanie portretów bohaterów narodowych, lecz także ludzi zasłużonych w pracy politycznej, gospodarczej czy społecznej. Z tego okresu pochodzą pierwsze wizerunki Stanisława Staszica powstające w pracowniach rzeźbiarzy, sztycharzy i malarzy. Stały się one źródłem, z którego czerpali medalierzy polscy przełomu XIX i XX wieku. Twórcy tego okresu korzystali m.in. z doświadczeń rzeźbiarzy — autorów popiersi Staszica zdobiących siedziby towarzystw społeczno-kulturalnych, muzeów, bibliotek i innych instytucji użyteczności publicznej, nawiązujących w swej działalności do osiągnięć działacza i uczonego — patrona wielu z tych placówek. Należałoby wymienić choć kilka najciekawszych wizerunków z tej grupy. Są to m.in.: pochodzące z sal Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie dzieło Pawła Malińskiego, wykonane przed 1831 r.; popiersia z Biblioteki Głównej, z Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, z sali odczytowej Stowarzyszenia Techników Polskich — instytucji mających siedzibę w Warszawie; z Muzeum książąt Lubomirskich we Lwowie oraz z kościoła parafialnego w Hrubieszowie.

W 1856 r. na cmentarzu bielańskim ustawiono popiersie Staszica odlane prawdopodobnie według modelu Wiliama Kimensa¹. Wśród innych XIX-wiecznych artystów, mogących zainspirować medalierów działających w okresie późniejszym, wymienić można m.in. rzeźbiarzy: Ludwika Kaufmana, Cypriana Godebskiego, a także rytownika Antoniego Oleszczyńskiego. Należy wspomnieć o popiersiu Staszica ze zbiorów naczelnika powiatu kieleckiego, znanego kolekcjonera, Tomasza Zielińskiego, który w 1. połowie XIX w. stworzył interesującą kolekcję obrazów i rzeźb. Jak odnotował w katalogu zbiorów pochodzącym z 1860 r. Józef Łepkowski, wśród innych prac rzeźbiarskich odnaleziono „odlew żelazny w naturalnej wielkości” popiersia Stanisława Staszica².

¹ H. Łopaciński *Grób Staszica na Bielanych pod Warszawą*. „Nasz Kraj” 1906 II nr 5, s. 27—30

² J. Łepkowski *Zbiór ś.p. Tomasza Zielińskiego w Kielcach*. Warszawa 1860, s. 94

Jednym z pierwszych wizerunków Staszica wykonanych techniką medalierską był medalion autorstwa wspomnianego już Wiliama Kimensa z połowy XIX w. Kimens, z pochodzenia Anglik, działał w Polsce od 1839 r.; w Białogonie pod Kielcami zajmował się projektowaniem i odlewaniem prac żeliwnych, zmarł w Warszawie w 1879 r. Medalion Kimensa przedstawia popiersie Staszica zwrócone w lewą stronę, z wielką wstęgą Orderu Orła Białego i gwiazdą orderową na lewej piersi.

W 1906 r. w 80. rocznicę śmierci Staszica powstał w pracowni nie określonego do dziś autora medal nawiązujący do odbywających się wówczas w Kielcach uroczystości. Na awersie przedstawiono wyobrażenie pomnika Stanisława Staszica, odsłoniętego w tymże roku w kieleckim parku miejskim. „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne” odnotowały istnienie tego medalu w roku 1913:

[...] W środku podobizna wierzchołka pomnika wystawionego Staszicowi w Kielcach, wymalowana na szkle. Strona odwrotna, w środku wielkimi cyframi rok 1906, a w otoku napis: Na pamiątkę odsłonięcia pomnika w Kielcach; żeton z uszkiem, 21 1/2 mm średnicy³.

Podobizna pomnika „wymalowana na szkle”, jak czytamy w przytoczonym powyżej fragmencie, to nic innego jak popiersie Staszica zanotowane po raz pierwszy w 1908 r. w inwentarzu Muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach⁴. Dnia 13 października 1908 r. kustosz muzeum Tadeusz Włoszek zapisał na pierwszej karcie inwentarza: „Staszica popiersie żelazne, odnalezione w Białogonie, brązowione w Kielcach w r. 1906; przeznaczone na pomnik do parku miejskiego”⁵. Popiersie to okazało się zbyt małe w stosunku do postumentu i całości projektu, po dwóch latach zamieniono je na większe, wykonane z marmuru.

Muzeum PTK od początku swego istnienia gromadziło prace medalierskie, wśród których nie mała część stanowiły medale związane z dziejami miasta i regionu. W pierwszym okresie działalności muzeum można było odnaleźć wśród wielu innych eksponatów — monet, map, rycin, orderów — także medale o tematyce staszicowskiej lub nawiązujące do postaci Staszica i jego pracy w Staropolskim Zagłębiu Przemysłowym. Przykładem są medale pamiątkowe Huty Aleksandra w Białogonie oraz plakietka Stanisława Staszica odlana z żeliwa z okazji odsłonięcia kieleckiego pomnika w 1906 r.

Następnym okresem żywej działalności artystycznej, która zaowocowała tematyką staszicowską w medalierstwie, były lata 20. okresu międzywojennego, a szczególnie jubileuszowy rok 1926, w którym oprócz okolicznościowych albumów, ksiąg pamiątkowych, druków ulotnych i artykułów w prasie codziennej i periodykach ukazało się kilka medali i plaket⁶.

³ „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne” 1913, s. 169

⁴ Księga inwentarzowa Muzeum PTK w Kielcach, 1908—1939, k. 1, poz. 2, wpis z 13.10.1908 r., nr inw. MNKi/H/31

⁵ Obecnie w zbiorach Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach, nr inw. MNKi/H/269.

⁶ Informacje na temat twórczości medalierskiej tego okresu odnajdujemy m.in. w następujących pracach: H. Gosławski *Józef Aumiller 1892—1963. Medale i plakiety. Katalog wystawy*. Biała Podlaska 1986; J. Strzałkowski *Medale polskie 1901—1944*. Warszawa 1981; tenże *Plakiety Mennicy w Warszawie 1926—1939*. Warszawa 1983; *Słownik medalierów*. Warszawa 1982; *Wykaz medali polskich wydanych w latach 1900—1939*. „Biuletyn Numizmatyczny” 1972 nr 4; A. Więcek *Dzieje sztuki medalierskiej*. Kraków 1972.

W 1924 r. otwarto Mennicę Państwową w Warszawie, a kierownikiem Działu Medalierskiego został Józef Aumiller, rzeźbiarz żyjący w latach 1892—1963, autor wielu medali, medalionów i plakiety, inicjator i wydawca prac medalierskich. Do roku 1939 wykonał 28 medali, przyczynił się w dużym stopniu do upowszechnienia sztuki medalierskiej w Polsce. Jego prace charakteryzują się spokojem i statycznością kompozycji, a także płaskim modelunkiem nawiązującym do medalierstwa francuskiego. W tej właśnie konwencji powstały znakomite plakiety z wizerunkami zasłużonych Polaków i widokami dzieł architektury krajowej. Wśród postaci uwiecznionych przez Aumillera znajdują się: Maria Curie-Skłodowska, Józef Piłsudski, Ignacy Mościcki, Juliusz Słowacki i Mikołaj Kopernik. W roku 1926 powstała plakietka z wizerunkiem Stanisława Staszica oraz podobizny Gabriela Narutowicza, Stanisława Wojciechowskiego, a także Ignacego Paderewskiego oraz ponownie Piłsudskiego. Na plakiecie staszicowskiej (kat. 2), bitej w brązie i sygnowanej, znajduje się popiersie Staszica skierowane w lewą stronę i napis poniżej: STANISŁAW STASZIC.

W tym samym jubileuszowym roku Aumiller wykonał medal z wizerunkiem Staszica i napisem: PAŚĆ MOŻE I NARÓD WIELKI, ZNISZCZEĆ TYLKO NIKCZEMNY (kat. 5). Inicjatorem wydania tego medalu była Sekcja Numizmatyczna Towarzystwa Miłośników Historii przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim.

Trzy lata później także Aumiller wykonał jednostronną plakietkę bitą w brązie z popiersiem Stanisława Staszica w lewym profilu.

Kolejnym artystą działającym w okresie dwudziestolecia międzywojennego był Leon Szatczsznajder, rzeźbiarz, medalier i cyzeler warszawski, który wykonał m.in. podobizny Paderewskiego, Kościuszki i Staszica. Na awersie medalu poświęconego ostatniemu z wymienionych znajduje się popiersie skierowane w lewą stronę; na rewersie widok Pałacu Staszica w Warszawie i napis w 4 wierszach: W SETNĄ ROCZNICĘ ZGONU STANISŁAWA STASZICA W 1826 20/I 1926 WARSZAWA. Medal sygnowany był na rewersie: L. SZATZSZNAJDER, na obrzeżu: J. KNEDLER. Wykonany został w brązie i srebrze.

Następnym autorem był więc Jan Knedler działający w Warszawie i wykonujący prace niezbyt interesujące i wartościowe pod względem artystycznym, ale dokumentujące wystawy, jubileusze, ważne wydarzenia z życia społecznego itd. W jego zakładzie powstawały żetony, medale i medaliki o treściach patriotyczno-religijnych, przedstawiające często postacie zasłużonych Polaków. Prace te były wykonywane według własnych lub obcych projektów. Oprócz medalu Staszica wybitego w 1926 r. z zakładu Knedlera wyszły medale poświęcone Chopinowi, Orzeszkowej, Kościuszcze i wielu innym.

W setną rocznicę śmierci Staszica medal portretowy poświęcił mu także Jan Wysocki, najwybitniejszy polski medalier 1. połowy XX wieku. Wysocki (urodzony w 1873 r.) był czołowym przedstawicielem monachijskiej szkoły medalierskiej. Wykonywał medale, medaliony i plakietki techniką odlewania i bicia.

Tematykę staszicowską podjął również Konstanty Laszczka, profesor rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Laszczka tworzył rzeźby pełne i reliefowe, medale i plakietki charakteryzujące się płaską ornamentyką, opartą na motywach ludowych i roślinnych. W jego pracowni powstały podobizny ks. Józefa Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki i Józefa Piłsudskiego. W 1926 r. Laszczka wykonał w brązie medal pamiątkowy z napisem: W STULETNIĄ ROCZNICĘ ZGONU STANISŁAWA STASZICA 1826 20/I 1926 WARSZAWA.

Medalierstwem patriotycznym w okresie międzywojennym zajmowała się także pracownia Braci Łopieńskich w Warszawie, w której powstawały prace o interesującej nas tematyce.

Na przełomie lat 20. i 30. powstały ostatnie przed II wojną światową medale staszycowskie. Następnym doczekaliśmy się wiele lat później, gdy w warsztatach medalierskich pojawili się już całkiem nowi artyści⁷. W 1966 r. Stefan Dulny wykonał w zakładach białogońskich medal upamiętniający 150. rocznicę założenia Szkoły Akademiczno-Górnicy w Kielcach (żeliwo lub brąz lany) i przedstawiający na awersie popiersie Stanisława Staszica (kat. 6). Ten sam autor zaprojektował medal wydany z okazji jubileuszu Szkoły Podstawowej nr 1 w Kielcach, noszącej imię wielkiego patrona (kat. 11).

Działający w Kielcach Henryk Papierniak upamiętnił oddanie do użytku w 1969 r. Domu Harcerza w Białogoni, umieszczając na medalu podobiznę Stanisława Staszica (kat. 10).

Z mniej znanych inicjatyw należy odnotować ukazanie się w 1972 r. plakiety jednostronnej upamiętniającej 20-lecie Technikum Mechanicznego i Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Staszowie noszących imię Stanisława Staszica (kat. 12). Na plakiecie znajduje się popiersie patrona tych szkół w lewym profilu.

Dwa lata później w 1974 roku Stefan Dulny zaprojektował medal z okazji nadania imienia Stanisława Staszica Fabryce Nadwozi Samochodowych w Kielcach. Medal ukazał się w tymże roku i powtórzone został w roku następnym (kat. 13 i 14).

Z okazji 20-lecia L.O. im. Stanisława Staszica w Skarżysku-Kamiennej wydano w 1975 r. medal z wizerunkiem patrona na awersie.

Medale staszycowskie bił także Polski Związek Filatelistyczny. W dniu otwarcia Okręgowej Wystawy Filatelistycznej w Kielcach 9 września 1976 r. ukazał się medal pamiątkowy przypominający o 150. rocznicy śmierci Stanisława Staszica (kat. 15).

Zygmunt Kaczor także w roku obchodów 150. rocznicy śmierci Staszica zaprojektował medal informujący o zasługach tej postaci dla Kieleccyzny i Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego (kat. 17).

Z lat 70. pochodzi medal artysty starszego pokolenia Edwarda Haupta, który oprócz portretu Stanisława Staszica stworzył podobizny Kopernika, Piłsudskiego, Sikorskiego i innych zasłużonych Polaków.

W 1976 r. w rodzinnym mieście Staszica Pile wydano medal pamiątkowy z okazji 150. rocznicy jego śmierci (kat. 18). Dziesięć lat później pomysł wydania medalu swojego patrona zrealizowało Muzeum Regionalne w tym mieście.

Miejski Komitet Stronnictwa Demokratycznego w Białymstoku zainicjował w 1986 r. wydanie medalu — cegiełki; dochody uzyskane z jego sprzedaży przeznaczono na budowę pomnika Stanisława Staszica. Awers przedstawia popiersie Staszica i orła z rozpostartymi skrzydłami trzymającego w szponach Ustawę Rządową z 1791 roku (kat. 25).

Osobną grupę wśród medali staszycowskich stanowią medale wydawane z inicjatywy Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, noszącej imię Stanisława Staszica. Wśród nich znajdujemy powstały w pracowni Stefana Dulnego w 1969 r. medal z okazji 50-lecia AGH (kat. 9) oraz medal zaprojektowany w 1980 r. przez Zygmunta Wojciecha Górskiego i Stanisławę Wątróbską, przyznawany — jak można przeczytać na awersie — NAJLEPSZEMU | ABSOLWENTOWI | UCZELNI (kat. 22).

⁷ Omawiając lata po II wojnie światowej, wykorzystano: *Medale Mennicy Państwowej*. Warszawa 1974; *Medale Mennicy Państwowej 1974—1978*. Warszawa 1979; *Medale Mennicy Państwowej 1979—1983*. Warszawa 1985; T. Rolak *Medale Kieleccyzny 1817—1975*. Kielce 1978; J. Dzikowski *Medale Kieleccyzny. Katalog wystawy*. Kielce 1971.

Gabinet Numizmatyczny Muzeum Narodowego w Kielcach posiada niewielką liczbę medali, medalionów i plaket z wizerunkami Stanisława Staszica, w sumie 27 obiektów. Wszystkie one były eksponowane na wystawie czasowej *Dzieło Stanisława Staszica* w roku 1987⁸. Najstarsze z przedstawionych prac medalierskich pochodzą z lat 20. okresu międzywojennego, najnowsze spośród nich wybito w 1986 r. Dziesięć eksponatów powstało w Mennicy Państwowej w Warszawie, pozostałe w wytwórniach lokalnych. Materiały, z jakich wykonano omawiane eksponaty, to głównie brąz, a także żeliwo, aluminium i biały metal.

Prace medalierskie wymienione w części katalogowej artykułu i eksponowane na kieleckiej wystawie upamiętniają rocznice urodzin i śmierci Stanisława Staszica, jubileusze szkół, uczelni i zakładów pracy noszących jego imię, a także fundacje pomników.

Portret Stanisława Staszica przedstawiony przez różnych autorów na medalach, medalionach i plaketach jest dosyć schematyczny i wzorowany na pierwszych wizerunkach powstałych w połowie ubiegłego stulecia, o czym wspomniano w pierwszej części artykułu. W większości prac autorzy przedstawiają lewy profil głowy Staszica lub lewy profil jego popiersia, w kilku przypadkach jest to portret skierowany w trzech czwartych w lewą stronę, rzadziej prawy profil. Przeważa charakterystyczny zarys głowy Staszica, zbliżony do modelu z cmentarza bielańskiego czy pomnika kieleckiego; zwykle na popiersiach widnieją fragmenty wielkiej wstęgi i gwiazda Orderu Orła Białego z lewej strony.

Należy stwierdzić, że różnice pomiędzy wspaniałymi medalami staszicowskimi z lat międzywojennych autorstwa Józefa Aumillera, Jana Wysockiego i Konstantego Laszczki a produkcją artystyczną z okresu po drugiej wojnie światowej są niekiedy ogromne.

Dosyć duża liczba medali współczesnych — wynikająca w wielu wypadkach z ambicji posiadania tego typu pamiątki przez różnego rodzaju instytucje noszące imię Stanisława Staszica — sprawiła, że w tej powodzi eksponatów zdarzają się i takie, które swą formą i treścią odbiegają od naszych wyobrażeń o pięknych przedmiotach artystycznych.

Z obiektów powstałych w latach powojennych na uznanie zasługują medale wykonywane w Mennicy Państwowej w Warszawie — odznaczające się szczególną starannością, pięknem rysunku i dbałością o wizerunek Stanisława Staszica.

Dzieła medalierskie wzorowane na rzeźbach, grafikach i obrazach pochodzących z przełomu XIX i XX wieku na ogół wiernie oddają treść i charakterystyczną barwę swych pierwowzorów; w niektórych tylko przypadkach są niezbyt udanymi kopiami nie nadającymi się do pokazania muzealnej publiczności.

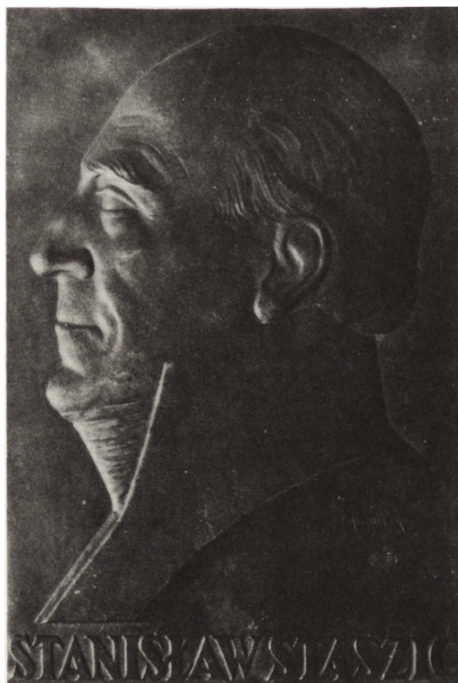
Niewielka liczba prac medalierskich przedstawionych w katalogu jest wyborem najciekawszych, najlepszych medali, medalionów i plaket reprezentatywnych dla medalierstwa polskiego okresu dwudziestolecia międzywojennego i lat powojennych.

---

⁸ W artykule wykorzystano zbiory Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Narodowego w Kielcach, udostępnione dzięki uprzejmości kustosa p. Józefa Dzikowskiego.

Ryc. 1. Plakietka jednostronna wg Wiliama Kimensa, 1926 r., nr kat. 1

Ryc. 2. Plakietka jednostronna projektu Józefa Aumillera, 1926 r., nr kat. 2

1926

1. Stanisław Staszic
Plakieta jednostronna wg Wiliama Kimensa, popiersie w lewym profilu, nie sygn.,
280 × 175 mm, żeliwo; nr inw. MNKi/N/1.
Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny...*, s. 17, poz. 9.
2. Stanisław Staszic
Plakieta jednostronna, popiersie skierowane w lewo, napis:
STANISŁAW STASZIC, sygn.: J. AUMILLER, 251 × 177 mm, brąz; nr inw.
MNKi/N/421.
3. Stanisław Staszic
Plakieta jednostronna, popiersie w lewym profilu, poniżej napis:
STANISŁAW STASZIC, sygn.: J. AUMILLER, 40 × 27 mm, brąz; zbiory
prywatne.
Literatura: J. Strzałkowski *Plakiety Mennicy...*, s. 19, poz. 9a.
4. Stanisław Staszic
J.w., 90 × 60 mm, brąz; zbiory prywatne.
Literatura: J. Strzałkowski *Plakiety Mennicy...*, s. 19, poz. 9b.
5. Stanisław Staszic
A. Głowa Staszica w lewym profilu, w otoku napis: STANISŁAW STASZIC.
R. Napis: PAŚĆ MOŻE | I NARÓD WIELKI | ZNISZCZEĆ | TYLKO
NIKCZEMNY, ornament roślinny oraz napis u dołu: T.N.W. | 1926. Sygn. na
awersie: J. AUMILLER, ø — 55 mm, brąz; zbiory prywatne.
Literatura: J. Strzałkowski *Medale polskie...*, s. 133, poz. 565; „Światowid” 1927
nr 3 i 7; J. A. Szwagrzyk *Moneta, medal, order. Katalog*. Wrocław 1971, s. 121.

1966

6. Stanisław Staszic
A. Popiersie w lewym profilu, w otoku napis: STANISŁAW STASZIC.
R. Napis: 150 | ROCZNICA | ZAŁOŻENIA | SZKOŁY | AKADEMICZNO
| GÓRNICZEJ | W KIELCACH | 1816—1966.
Sygn.: SD, projektował i wykonał Stefan Dulny, 69 × 72 mm, brąz; nr inw.
MNKi/N/11/1—2.
Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny...*, s. 29, poz. 21; J. Dzikowski *Medale...*,
poz. 12.
7. Stanisław Staszic
Medalion jednostronny, popiersie w lewym profilu, napis: SZKO | ŁA | AKADE|
MI | CZNO | GÓRNI | CZA | W KIEL | CACH | 1816.
Nie sygn., projektował i wykonał Stefan Dulny, 116 × 110 mm, żeliwo;
MNKi/N/10.
Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny...*, poz. 19; J. Dzikowski *Medale...*,
poz. 13.
8. 150-lecie Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego
A. Głowa Stanisława Staszica w prawym profilu i data: 1966, napis w otoku:
150-LECIE TOWARZYSTWA ROLNICZEGO HRUBIESZOWSKIE-
GO.
R. Napis: DOBRA MOJE | DZIEDZICZNE | MIASTO | HRUBIESZÓW
| I WSZYSTKIE NALEŻNE WSIE | PRZEZNACZAM | NA USZCZEŚ-
LIWIENIE | TEJ WŁOŚCI | MIESZKAŃCÓW | STANISŁAW STA-
SZIC.

awers

rewers

Ryc. 3. Medal projektu Stefana Dulnego odlany w 1966 r. z okazji 150. rocznicy założenia Szkoły Akademicko-Górnicznej w Kielcach, nr kat. 6

Sygn.: E. G., projektował i wykonał Edward Gorol, $\varnothing$ — 70 mm, tombak; zbiory prywatne.

Literatura: *Medale Mennicy...* Warszawa 1974, s. 61, poz. 153.

1969

9. Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, napis w otoku: AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA IM. STANISŁAWA STASZICA.

R. Orzeł z godłem AGH w tarczy na piersi, napis w otoku: PIĘCDZIESIĘCIOLECIE UCZELNI — 1819 — KRAKÓW. 1969.

Sygn.: ds, projektował i wykonał Stefan Dulny, $\varnothing$ — 70 mm, tombak srebrzony i oksydowany; zbiory prywatne.

Literatura: *Medale Mennicy...*, Warszawa 1974, s. 74, poz. 218.

10. Otwarcie Domu Harcerza w Białogoni

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, napis w otoku:

BIAŁOGOŃSKI SZCZEP IM. ST. STASZICA W KIELCACH.

R. Gałązka laurowa i napis: W XXV LECIE PRL | DOM HARCERZA OD SPOŁECZEŃSTWA.

Nie sygn., projektował Henryk Papierniak, $\varnothing$ — 82 mm, brąz, żeliwo; nr inw. MNKi/N/31/1—2.

Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny...*, s. 48, poz. 45; J. Dzikowski *Medale...*, poz. 30.

11. Szkoła Podstawowa nr 1 w Kielcach

A. Popiersie Stanisława Staszica w lewym profilu, napis w otoku: SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 IM. ST. STASZICA W KIELCACH.

R. Napis: 1819 | STO PIĘĆ | DZIESIĄTA | ROCZNICA | ZAŁOŻENIA | SZKOŁY | 1969.

Nie sygn., projektował i wykonał Stefan Dulny, $\varnothing$ — 88 mm, żeliwo; nr inw. MNKi/N/30.

Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny...*, poz. 44; J. Dzikowski *Medale...*, poz. 29.

1972

12. Technikum Mechaniczne i Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Staszowie
Plakieta jednostronna, popiersie Stanisława Staszica w lewym profilu, poniżej daty: 1952—1972, z lewej strony napis: XX LAT | TM i ZSZ | IM. | STASZICA W | STASZOWIE.

Nie sygn., 142 × 138 mm, stop żelazopodobny; nr inw. MNKi/N/397, 613.

1974

13. Fabryka Nadwozi Samochodowych POLMO-SHL

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, napis w otoku: Z OKAZJI NADANIA IM. STANISŁAWA STASZICA.

R. Prostokątny emblemat POLMO-SHL, po bokach daty: 1919—1974, w otoku napis: FABRYKA NADWOZI SAMOCHODOWYCH — KIELCE.

Nie sygn., projektował i wykonał Stefan Dulny, 80 × 80 mm, aluminium; nr inw. MNKi/N/159.

Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny...*, poz. 183.

1975

14. Fabryka Samochodów Specjalizowanych Kielce

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, w otoku napis: Z OKAZJI NADANIA IM. STANISŁAWA STASZICA.

R. Prostokątny emblemat POLMO-SHL, po bokach daty: 1919—1975, napis w otoku: FABRYKA SAMOCHODÓW SPECJALIZOWANYCH KIELCE.

Nie sygn., projektował i wykonał Stefan Dulny, $\varnothing$ — 75 mm, aluminium; nr inw. MNKi/N/217.

Literatura: T. Rolak *Medale Kielecczyny*, s. 230, poz. 235.

1976

15. Okręgowa Wystawa Filatelistyczna

A. Popiersie Stanisława Staszica skierowane w prawą stronę, w otoku napis: 150 ROCZNICA ŚMIERCI STANISŁAWA STASZICA 1826—1976.

R. Budynek NOT w Kielcach, znak NOT-u, z lewej strony u góry napis: KIELCE | 9—17.X.1976, u dołu napis: OKRĘGOWA WYSTAWA FILATELISTYCZNA.

Nie sygn., 70 × 70 mm, ełoksan; zbiory prywatne.

16. 700 Poniedziałek Techniczny

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, napis: STANI | SŁAW | STASZIC | 1755—1826.

R. Napis w otoku: 700 PONIEDZIAŁEK TECHNICZNY CZĘSTOCHOWA WRZESIEŃ 1976, skrzyżowane młotki górnicze i skrót: SITG.

Nie sygn., 75 × 95 mm, brąz; zbiory prywatne.

17. Stanisław Staszic 1755—1826

A. Głowa Staszica zwrócona 3/4 w lewą stronę, napis w otoku w półkołu: STANISŁAW STASZIC 1755—1826.

awers

rewers

Ryc. 4. Medal projektu Zygmunta Kaczora wybity w 1976 r. w 150. rocznicę śmierci Stanisława Staszica, nr kat. 17

R. Lampka górnicza z promieniami, napis: BADACZ I ZNAW | CA BOGACTW NA | TURALNYCH KIELEC | CZYNY. ZAŁOŻY | CIEL SZKOŁY AKADE | MICZNO-GÓRNICZEJ | W KIELCACH. TWÓR | CA STARO-POLSKIEGO | ZAGŁĘBIA PRZEMY | SŁOWEGO, u dołu młotki górnicze i data: 1976.

Sygn.: ZK, projektował i wykonał Zygmunt Kaczor, $\emptyset$ — 50 mm, tombak srebrzony; nr inw. MNKi/N/492.

Literatura: *Medale Mennicy...*, Warszawa 1979, s. 79, poz. 235.

18. 150. rocznica śmierci Stanisława Staszica

A. Popiersie Staszica w lewym profilu, napis: STANISŁAW STASZIC | 1755—1826.

R. Dom Stanisława Staszica, napis: DOM STASZICA, napis w otoku: W 150 ROCZNICĘ ŚMIERCI SPOŁECZEŃSTWO PIŁY.

Nie sygn., projektował i wykonał Ryszard Skupin, $\emptyset$ — 115 mm, brąz: zbiory prywatne.

Literatura: „Ziemia Nadnotecka” Piła 1976 nr 3.

19. Towarzystwo Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, w otoku napis: STANISŁAW STASZIC 1755—1826.

R. Skrzyżowane młotki górnicze, napis: TOWARZYSTWO | PRZYJACIÓŁ | GÓRNICZWA | HUTNICTWA | I PRZEMYSŁU | STAROPOLSKIEGO | W KIELCACH, napis w otoku: W 150 ROCZNICĘ ŚMIERCI — 1976.

Sygn.: SD, projektował i wykonał Stefan Dulny, $\emptyset$ — 70 mm, eloksan; nr inw. MNKi/N/490.

1977

20. Stanisław Staszic

Plakieta jednostronna, popiersie Stanisława Staszica zwrócone 3/4 w lewo, napis u dołu: MAJ | 1977 RUDKI.

Nie sygn., 95 × 85 mm, mosiądz; nr inw. MNKi/N/1151.

1979

21. Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Starachowicach

A. Głowa Stanisława Staszica w lewym profilu, daty: 1755—1826, w otoku napis: II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. ST. STASZICA W STARCHOWICACH.

R. Otwarta księga z datami: 1954—1979, nad nią płonący kaganek, w otoku napis: 25 LAT W SŁUŻBIE OŚWIATY I WYCHOWANIA.

Nie sygn., $\emptyset$ — 78 mm, biały metal; zbiory prywatne.

1980

22. AGH najlepszemu absolwentowi uczelni

A. W centrum znak uczelni — Orzeł z literami: AGH, poniżej napis: NAJLEPSZEMU | ABSOLWENTOWI | UCZELNI, napis w otoku: AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA IM. STANISŁAWA STASZICA.

R. Popiersie Stanisława Staszica w lewym profilu, napis w otoku: TAKIE BĘDĄ RZECZYPOSPOLITE, JAKIE ICH MŁODZIEŻY CHOWANIE.

Sygn.: ZG, SW, projektował Zygmunt Wojciech Górski, wykonała Stanisława Wątróbska, 60 × 60 mm, tombak srebrzony i oksydowany; zbiory prywatne.

Literatura: *Medale Mennicy...*, Warszawa 1984, s. 54, poz. 194.

1985

23. 25 lat Towarzystwa Regionalnego Hrubieszowskiego

A. Popiersie Stanisława Staszica skierowane 3/4 w lewo, napis u dołu: STANISŁAW STASZIC 1755—1826.

R. W centrum emblemat Towarzystwa — głowa jelenia z krzyżem i literami: TRH w tarczy oraz daty: 1960—1985, poniżej skrzyżowane gałązki laurowe, w otoku napis: 25 LECIE TOWARZYSTWA REGIONALNEGO HRUBIESZOWSKIEGO IM. ST. STASZICA.

Sygn.: SW, projektowała Stanisława Wątróbska, $\emptyset$ — 69 mm, brąz; zbiory prywatne.

1986

24. I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Lublinie

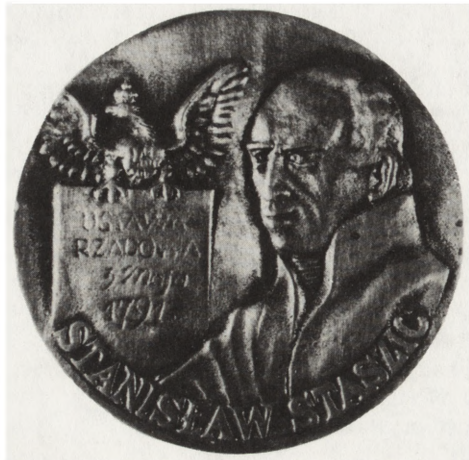
A. Popiersie Stanisława Staszica w lewym profilu.

R. W centrum płonący kaganek i rozchodzące się promienie oraz daty: 1586—1986, w otoku napis: I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. STANISŁAWA STASZICA W LUBLINIE.

Sygn.: EG, projektował Edward Gorol, $\emptyset$ — 69 mm, brąz; zbiory prywatne.

25. Stanisław Staszic, rocznica Konstytucji 3 maja

A. Popiersie Stanisława Staszica w lewym profilu umieszczone z prawej strony.

awers

rewers

Ryc. 5. Medal wydany w 1986 r. z okazji 195. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja, nr kat. 25

Z lewej strony orzeł trzymający tablicę z napisem: USTAWA RZĄDOWA 3 maja 1791 R., u dołu napis: STANISŁAW STASZIC.

R. Na tle stylizowanego orła napis: 1946—1986 | PATRIOTYZM | DEMOKRACJA | POSTĘP | MKSD | BIAŁYSTOK, na obrzeżu cyfra: 0132.

Nie sygn., ø — 85 mm, mosiądz; nr inw. MNKi/N/1195.

THE PORTRAIT OF STANISŁAW STASZIC IN MEDAL ENGRAVING
GLOSS TO THE EXHIBITION "THE WORK OF STANISŁAW STASZIC"

This article presents information about the portrait models of Staszic executed in Poland until the present time. Most of medal engravings related to this subject are mentioned; particularly those which were made in the State Mint in Warsaw, however no mention is given to rare regional initiatives, hardly available or artistically uninteresting medals which are not found in the literature.

Worthy of notice are medals, medallions, and plaques executed in the interwar period by eminent Polish engravers and sculptors: Józef Aumiller¹, Jan Wysocki and Konstanty Laszczka.

After World War II numerous interesting works were executed by Zygmunt Kaczor, Edward Haupt, Stefan Dulny, Zygmunt Wojciech Górski, and Stanisława Wątróbska.

The catalogue part of this article contains 27 medals, medallions, and plaques presented in the temporary exhibition entitled "The Work of Stanisław Staszic", open to the public in 1987, which gave a survey Stanisław Staszic's activity and the literature devoted to him.